

Вивчаємо поезію Тараса Шевченка

«За сонцем хмаронька пливе»

5 клас

Наталія Охріменко,

вчитель української мови і літератури
комунальної установи

Сумська загальноосвітня школа I–III ступенів № 21

Тема. Т.Шевченко. Розповідь про поета, його дитинство. Україна часів Т.Шевченка. Картини довколишнього світу, природи в поезії «За сонцем хмаронька пливе».

Мета: поглибити знання школярів про життя Т. Шевченка, його дитинство; формувати навички аналізу поетичного твору; удосконалювати вміння учнів працювати за комп'ютером; розвивати вміння відтворювати настрої пейзажних поезій, описувати власні відчуття, викликані художнім словом; виховувати почуття поваги до Великого Кобзаря.

Тип уроку: засвоєння знань і формування вмінь.

Урок у технології розвитку критичного мислення з інформаційно-комп'ютерним супроводом.

Форма проведення: урок-дослідження.

Методи та прийоми: гра «Шифрувальник», «незакінчене речення», експрес-опитування, «інформативне гроно», «намисто», гра «Хто краще?», «карусель запитань», рольова гра «Я-дослідник», «асоціативний малюнок», «сенквейн», «якого кольору?», «дерево пізнання», аутотренінг.

Обладнання: портрет Т.Г. Шевченка, мультимедійний проектор, комп'ютери, підручник, твір митця в аудіозаписі, маршрутний лист, картки із завданнями.

Епіграф уроку: *Кобзарем його ми звемо,*

*Так від роду і до роду,
Кожний вірш свій і поему
Він присвячував народу.*

М. Рильський

Перебіг уроку

I. Розминка

1. Привітання.

Вчитель. Діти, я рада вас бачити. Сподіваюся, що ви сьогодні добре попрацюєте, будете активними.

2. Аутотренінг. Усміхніться... Усміхніться товаришу за партою, подаруйте йому тепло своїх рук. (*Діти беруться за руки.*) Поділіться своєю усмішкою зі мною. Чи покращився ваш настрій? Чи зникла тривога, невпевненість?

3. Гра «Шифрувальник». Пропоную назвати ключове слово уроку. (*Завдання на слайді.*)

е	ч	в
н		е
к	о	ш

Відповідь: Шевченко.

II. Обґрунтування навчання

1. Повідомлення теми, мети уроку.

2. Мотивація навчальної діяльності учнів. Вправа «Незакінчене речення». Сьогодні на уроці необхідно...

3. Маршрутний лист.

Учні знайомляться зі структурою уроку, оцінюють свою роботу, вносять позначки до скарбнички знань.

Вид роботи	Скарбничка знань (+)
Гра «Шифрувальник»	
Анкета	
Експрес-опитування	
Робота в групах	
Аналіз поезії	
Завдання на вибір	
«Найкращий знавець»	

Вчитель. Діти, ви сьогодні не просто учні, а маленькі дослідники. Думайте, аналізуйте, не бійтеся висловлювати свою думку.

III. Виклик (актуалізація)

Слово вчителя. У початковій школі ви вивчали твори Т. Шевченка. Що знаєте про цю чудову людину? (*Відповіді учнів.*)

Мабуть, немає українця, який би не чув ім'я Т. Шевченка, не бачив його портретів, не читав віршів. Тарас Григорович – це видатна постать, гордість України, її велич і слава. Видатного поета й художника знають у всьому світі. Чим же заслужив таку славу наш Великий Кобзар? Перш за все поезією, з якою виступив на захист свого знедоленого народу. Він показав, що українці – це волелюбний, гордий народ зі своєю культурою, звичаями, традиціями, мовою.

У тяжкі часи довелося жити поетові. Його батьки були кріпаками, тяжко працювали на панщині, не мали ніяких прав. Тож пропоную вирушити в подорож шляхами життєвої долі Т. Шевченка. А допоможуть нам це зробити наші екскурсоводи (випереджальне завдання).

IV. Усвідомлення змісту

1. Анкета життєвого та творчого шляху Т. Шевченка.

Учні слухають повідомлення, переглядають слайди, складають анкету письменника.

1 екскурсовод. Дитинство Тараса.

2 екскурсовод. Обдарованість митця, його служба в наймах.

3 екскурсовод. Вкуп з кріпацтва.

4 екскурсовод. Творчість митця для дітей. Поезія та музика.

5 екскурсовод. Збірка «Кобзар». Політична діяльність.

6 екскурсовод. Останні роки життя.

Орієнтовний зразок виконання роботи

Дата і місце народження: 9 березня 1814 року в селі Моринцях Звенигородського повіту (нині Черкаська область).

Батьки: селяни-кріпаки.

Риси характеру: добрий, гуманний, справедливий, мудрий, рішучий.

Світ захоплень: нестримний потяг до знань, любов до слова, пісні, малювання.

2. Експрес-опитування.

— Коли народився Т.Шевченко?

— Де він народився?

— У якій сім'ї зростав малий Тарас?

- У скільки років залишився сиротою?
- Де здобував початкову освіту?
- Яким було дитинство Тараса?
- Які здібності він мав?
- У якому році вийшла збірка «Кобзар»?
- Які твори Т. Шевченка ви читали?
- Яку річницю від дня народження Т.Г. Шевченка ми будемо відзначати у 2014 році?

3. Робота в групах (учні виконують завдання за комп'ютерами).

Група А. Скласти інформативне гроно.

Ш – широко відомий **Е** – енергійний
Е – ерудований **Н** – небайдужий
В – вигадливий **К** – кмітливий
Ч – чесний **О** – обдарований

Група Б. «Намисто». Нанизати разок намистинок.

Хто ж він, Т.Г. Шевченко? Учні дають відповідь:

Т. Шевченко – поет – художник – українець – Великий Кобзар – революціонер – кріпак – патріот – політичний діяч – учитель – геній – талант...

Вправи для зняття втоми очей

Заплющити очі, розплющити.

Заплющити, розплющити.

Швидко кліпати очима.

Розплющити очі.

Написати очима цифри: 1, 2, 3, 4, 5.

Заплющити очі. Подумати про щось приємне. Усміхнутися.

4. Опрацювання поезії «За сонцем хмаронька пливе».

Прослуховування твору в аудіозаписі. Звучить вірш «За сонцем хмаронька пливе», учні слідкують за підручником, звертають увагу на засоби художньої виразності: паузи, інтонація, логічний наголос, темп читання.

Гра «Хто краще?». Визразне читання поезії учнями.

Лексична хвилинка.

З'ясувати значення слів поли, пелена (за допомогою мережі Інтернет).

Поли — крайні передні частини верхнього одягу.

Пелена — передня частина спідниці; тканина; щось суцільне.

Історія написання твору. Т. Шевченко працював у науковій експедиції, якій було доручено вивчення Аральського моря. У неволі він згадував Україну, сумував за нею. Так і виникла ця поезія в 1849 році. Подивіться, які картини намалював Кобзар (слайди «Місячна ніч на Кос-Аралі», «На березі Аральського моря»).

Робота з географічною картою. Учні знаходять Аральське море.

«Карусель запитань».

Спробуємо зазирнути в художню майстерню поета.

— Чи можна сказати, що перед нами розгортається пейзажна картина?

— Що таке пейзаж?

— Який настрій ми відчуваємо на початку твору?

— Що відбувається далі?

— Чого очікує поет?

— Що свідчить про вечірню пору в поезії?

Підтвердіть свою думку словами з твору.

— Які зорові елементи є у творі?

— Що нагадала хмаронька поету?

— Які кольори переважають у творі?

— Чи відчувається присутність людини?

— Що уособлює сонце?

Отже, сонце – уособлення світла, радості, тепла. Туман – небезпека, зло, ворог. Та людина має вірити, що сонце зійде, прожене туман, обігріє всіх – зробить життя кращим. Ось саме це, мабуть, хотів нам показати Т. Шевченко, у це він вірив.

Ідейно-художній аналіз твору.

Тема: відтворення вечірньої пори, смутку ліричного героя.

Ідея: ушляхення любові до природи; утвердження надії на краще життя.

Основна думка: де б людина не перебувала, вона завжди згадає про рідний край.

Рольова гра «Я-дослідник».

— Які художні засоби ви вже знаєте?

— Що таке епітет?

— Що ми називаємо порівнянням?

— Що таке метафора?

Робота в парах. Учні випишують художні засоби: перший ряд – порівняння, другий – метафори, третій – епітети.

5. Завдання на вибір.

Творча майстерня школяра. Відтворити власну пейзажну картину, застосовуючи ключові слова з поезії «За сонцем хмаронька пливе».

Тест «Установи відповідність».

1. Хмаронька.	А. Сивий.
2. Туман.	Б. Синій.
3. Тьма.	В. Рожевий.
4. Година.	Г. Німий.
5. Море.	Ґ. Малий.
6. Поли.	Д. Червоний.

Відповідь: 1В. 2 А. 3 Г. 4 Ґ. 5 Б. 6 Д.

Індивідуальні завдання (за комп'ютером).

1 учень. Створити асоціативний малюнок до змісту поезії Т. Шевченка (з допомогою кольорових олівців).

Учень малює сонце, хмарку, море, туман.

2 учень.

Скласти сенквейн із ключовим словом «Шевченко».

Т. Шевченко.

Талановитий, відомий.

Писав, навчав, борюся.

Т. Шевченко – український письменник.

Для мене Тарас Григорович – це геній, борець за правду.

Письменник.

Вікторина «Найкращий знавець».

1. Коли народився Т. Шевченко? (9 березня 1814р.)
2. У скільки років залишився сиротою? (11 років)
3. У 1840 році побачила світ книга митця, яка мала назву... («Кобзар»)
4. У якому році Т. Шевченко написав вірш «За сонцем хмаронька пливе»? (1849 р.)
5. Які елементи переважають у творі? (Зорові)
6. Запишіть образ твору, який порівнюється з ворогом? (Туман)
7. Визначте художній засіб «хмаронька пливе». (Метафора)
8. Визначте художній засіб «хмаронька рожева». (Епітет)
9. Що змальовано в поезії? (Пейзаж)
10. Що уособлює сонце? (Добро, тепло)

Взаємооцінювання робіт

V. Рефлексія

1. Поясніть епіграф уроку.

2. **Прийом «Якого кольору?»** Пояснити, якими барвами й тонами можна змалювати життя Т. Шевченка.

3. Назвіть прислів'я, приказки про рідний край.

4. **«Дерево пізнання».** Запишіть на окремих «листочках», що нового ви дізналися, створіть «міцне дерево».

5. Чим урок запам'ятається?

VI. Умотивоване оцінювання

Учні оцінюють свою роботу на уроці.

Оцінювання вчителя.

VII. Домашнє завдання: вивчити напам'ять вірш «За сонцем хмаронька пливе».

Група А. Скласти картку «Завдання для друга».

Група Б. Відповідати на запитання підручника.